

Telegraful Român

Organ național-bisericesc — Intemeiat în 1853 de Mitropolitul Andreiu Șaguna
APARE SAPTAMANAL

Abonamentul:

Un an 500 Lei. — Șase luni 250 Lei. — Trei luni 125 Lei. — Pentru străinătate un an 900 Lei. — Pentru America 8 Dolari.

Articole și corespondențe

se adresează **Redacției** Telegraful Român, Sibiu, strada Mitropoliei Nr. 45. — Scrisori nefrancate se refuză. — Articole nepublicate nu se înapoiază,

Prețul inserțiunilor

un șir mic 6 Lei pentru odată, dacă se publică de mai multe ori se dă rabatul convenit.

Abonamentele și inserțiunile

se adresează **Administrației** ziarului Telegraful Român, Sibiu, strada Mitropoliei Nr. 45

In memoriam...

— La 150 de ani dela moartea lui Horia, Cloșca și Crișan —

Neamul nostru de dincoaci de Carpați are parte de multe comemorări triste, pentru că istoria sa, dela încheierea lui pe aceste plaiuri și până bine de curând, a însemnat pe răbojul vremii mai mult semne negre, decât albe. Parecă prevedința dumnezeiască, prin aspre suferințe, prin grele încercări și prin *atâtea jertfe de sânge* ce în nedreptatea și cruzimea lor stau alături de patimile scumpului nostru Mântuitor, anume a voit să-i oțelească sufletul pentru lucruri mari, pentru evenimentele veacului nostru.

Dar dintre toate comemorările dureroase, se pare, că nici una nu s'guduie mai adânc întreagă ființa noastră de creștini și români, ca cea de astăzi, când numărăm 150 de ani dela frângerea pe roată a eroicilor țărani mucenici: *Horia și Cloșca*, la Alba-Iulia.

Dacă ne întrebăm, care a fost vina acestor mucenici ai neamului nostru, încât trebuia ispășită într'un mod așa de neomenos, dușmanii lor și ai noștri ar răspunde, că a fost o pedeapsă meritată pentru răscoala ațâțată de ei în iarna anului 1784, în contra stăpânirii lumești și a orânduieilor sociale din acel timp.

Dar răspunsul drept nu poate fi dat așa de neted, pentru că stăpânirea lumească era mașteră și orânduieile sociale nedrepte, și apoi răspunsul drept se împletește cu soarta nemiloasă de suferințe religioase, morale, naționale și sociale a sătenilor noștri iobagi din veacul al XVIII-lea, cari căutau o ieșire, o ușurare din starea ce le sugruma și trupul și sufletul. Și când această ușurare stăpânirea lumească le-o refuză și plângerile lor drepte nu află milă, ci sunt întâmpinate cu ocări, cruzimi și batjocuri nouă, eșirea mântuitoare și-o caută în *propriile puteri*, cari izbucnesc cu forța elementelor firii din adâncurile, unde fuseseră atâtea vreme înăbușite.

Astfel, capul de acuză, revoluția, trebuie socotită ca actul din urmă al dramei vieții românești din veacul al XVIII-lea, iar vina eroilor ce au avut roluri în ea, în ochii noștri devine o *virtute națională* și căderea lor năprasnică o *mucenicie* pentru neam și legea lui.

*

Cătră sfârșitul veacului al XVII-lea Ardealul își schimbă stăpânul. Suzeranul păgân, turcul, înfrânt în lupte, cedează locul Vienei creștine. Această schimbare de stăpân, ar fi trebuit să aducă

bucurie și ușurare în starea locuitorilor. Dar lucrurile în realitate nu s'au petrecut așa, ci s'a dovedit și de astădată înțelepciunea din zicala poporală: schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Domnia Habsburgilor *creștini*, la jugul de cruntă exploatare al nemeșilor unguri, cari confiscaseră pentru dânsii toată munca de peste săptămână a țaranului român iobag, mai adaugă o fiscalitate împovărătoare și *iobăgia sufletească* a prozelitismului catolic.

Aceste, combinate cu brutalități, cu întemnițări, cu ucideri, cu teroarea ce culminează în tunurile zdrobitoare de mânăștiri și biserici ortodoxe ale faimosului general Buccov, țin în tot cursul veacului al XVIII în frământare și revoltă vieța poporului român.¹

Dar se pare, că în cupa amărăciunii, picurul cel mai amar a fost atentatul săvârșit de Curtea din Viena la vieța noastră sufletească, la credința noastră dreptmăritoare, prin forțarea acului unirii religioase cu Roma dela 1700, care a făcut să crească îndârjirea țaranilor români alipiți de credința lor străbună și să izbucnească în astfel de împotriviri, ce au sgduit ca un cutremur întreg Ardealul, cum a fost venirea aci a călugărului Visarion și mai violent pe vremea lui Șofronie din Cioara, prin autoritatea sa de slujitor al bisericii străbune, într'o vreme stăpân pe Munții-Apuseni, de la Alba-Iulia la Câmpeni.

Românii iobagi, obișnuiți cu greul vieții, s'ar mai fi putut împăca oarecum și cu robota din ogorul domnului de pământ ungur, ar fi dat și împăratului dări, până la jocul din spinare, și cătanele care-i trebuiau împărăției pentru războaiele sale, dar sufletul... *sufletul nu!* vreau să-l păstreze lui Dumnezeu!

În Țara Moților, unde a izbucnit focul revoltei, mai erau și alte pricini, locale, de amărăciune. Moții, mai nainte liberi și stăpâni pe pământul lor, prin manevrele neoneste ale funcționarilor împărătești recrutați din aristocrația ungurească, au fost deposedați de munți și pășuni și reduși, din oameni liberi, la o *iobăgie erarială* cu robote pentru fisc tot așa de împovărătoare, ca și ale iobagilor de pe moșiile nemeșești.

În sufletul drept al acestor țărani, orgolioși ca și străbunii lor daci de independența și dreptatea

¹ Dr. I. Lupaș: Răscoala țaranilor din Transilvania la anul 1784, pag. 16,

lor ce nu știa de ocoluri și compromisuri, tresăriau deci amintiri mai vechi, de pe vremea, când ei erau stăpânii văilor și munților; iar șicanele de tot felul ale noilor stăpâni venetici, în speță aproape toți slujbași de viță ungurească din soiul în general urgisit al nemeșilor, cari mergeau cu abuzul până la confiscarea vinului pentru sfintele Paști, erau oleu turnat pe jăratecul ce mocnea în inimile îndârjite.

Nesfârșitele plânsori duse la treptele tronului împărătesc din Viena, de reprezentanții acestor țărani obidiți — eroul mucenic Horia a fost la împăratul de 4 ori, de 3 ori însoțit de prietinel său Cloșca — plânsori prin care în cuvinte cuminți și duioase cerșeau ușurare de sarcini și cruțarea credinții lor străbune, în cazul cel mai bun nu erau ascultate, când nu se sfârșiau cu prigoana și pedepsirea cutezătorilor suplicanți.

Chiar și când pe tronul împărătesc ajunsese Iosif al II, un împărat mai milostiv și hotărât să năi ușureze din suferințele oropsiților iobagi din împărăția sa, plânsorile ce-i soseau dela țărani români ardeleni pentru cari avea speciale simpatii din timpul călătoriilor sale prin Ardeal și doria sincer să le ușureze starea, rămăneau fără urmare, pentru că patentele împărătești de ușurare a țărănimii, *varmeghia* bizuită pe drepturile sale izvorite din afurite sitele Aprobate și compilate, le îngropa în arhive. Astfel nici mila, nici porunca împărătească nu putea răzbi prin zidul de oțel al rezistenței nemeșești până la colibele nevoiașilor.

Când în vara anului 1784 se face în Ardeal o conscripție militară, iobagii români, sub conducerea preoților, alegă cu însuflețire să se înscrie ca soldați grăniceri, pentru că această stare era împreună cu o ușurare simțitoare a greutăților. Iar când opoziția nemeșilor unguri — pretutindena și totdeauna tot ei — se pune și în calea acestei porniri, exasperarea ajunge la o culme, după care nu poate veni decât saltul în făptuiri desperate.

Și *aceasta* urmează.

Horia tocmai se întorsese din ultima sa călătorie la împăratul. Ce va fi vorbit cu acesta, ce speranțe, ce îndemnuri îi va fi dat Iosif al II? E o taină. Probabil împăratul se va fi rostit împotriva nemeșilor unguri, cari îi pun piedeci să facă dreptate Românilor. Probabil să-i fi cerut Horia să-i lase pe nemeși în seama lui, că va răscula poporul împotriva lor și împăratul să fi aprobat? E o taină. Fapt este, că Horia cu tovarășii lui Cloșca și Crișan, după întorcerea dela Viena ațâță satele din Munții-Apuseni și din Zarand, să nu mai slujească neme-

șilor, ci numai împăratului, spunându-le, că e voia lui Dumnezeu și porunca împăratului să stângă pe toți ungurii și diregătorii, afară de cei ce se vor boteza în legea românească.

Horia, [Vasile Nicola Ursu, din Albac-Arada], care încarnează în sine dorința aprinsă de libertate și independență a Moților, *Cloșca*, [Ioan Oargă din Cărpiniș] și *Crișan* [Gheorghe din Vaca, căsătorit în Cărpiniș], iobagi plini de energie și hotărâți să lupte până la sacrificiul vieții pentru desrobirea fraților de suferință, erau încunajurați de încrederea și dragostea tuturor și de concursul neșovăelnic al preoților, iobagi și ei.

Focul revoltei se aprinde la sfârșitul lui Octomvrie 1784 la Mesteacăn, o comună în Zarand, cu rugăciuni și jurăminte în biserică, și cu iuțea uimitoare se întinde pe văile Crișului spre Bihor, pe Murăș spre Arad, pe Arieș spre Turda și Cluj, pe Ampoi spre Alba-Iulia și Sibiu, ducând părjol și moarte asupra curților nemeșești și asupra slujbașilor acestora. Această „clacă a lui Dumnezeu“, cum numesc Moții revoluția, a ținut până cătră sărbătorile Crăciunului și cu toată slaba pregătire a răsculaților, a putut fi înăbușită numai prin intervenția oștilor împărătești.

Căpitani răscoalei, hăituiți ca fiarele prin codri, tradați, sunt prinși și întemnițați la Alba-Iulia. Temnițele din orașele unde erau cuibăriți nemeșii unguri, gem de mulțimea iobagilor români. Represiunea începe, răzbumătoare, mai feroasă decât înșaiși revoluția, plină de ură și cruzimi ne mai auzite. Vinovați, nevinovați, iobagi, preoți, fără alegere, sunt trași în țepă, frânți pe roată, arși pe rug, spânzurați, ciopârțiți, sugrumați, ca să fie înspăimântătoare pildă tuturor.

Pentru judecarea căpitanilor a fost numită o comisiune specială, în frunte cu un comisar împărătesc. La cercetările acesteia, Crișan a mărturisit curajos, că răscoala a izbucnit din pricina nobililor și a diregătorilor cari asupresc poporul și nu vreau să țină seamă de hotărârile împărătești ce aveau să-i ușureze soarta. Apoi singur și-a luat viața în temniță la 13 Februar 1785. Astfel comisiunea „chesaro-crăiască“ și-a putut pronunța sentința numai asupra corpului lui neînsuflețit, dispunând ca acesta să fie târât la locul de osândă, acolo să i se taie capul și să-i despice corpul în 4 bucăți; capul să fie pus în țepă la casa lui din Cărpiniș, iar câte-o bucată din corp să fie pusă pe roată la Abrud, Bucium, Brad și Mihăileni. Sentința aceasta crudă, plină de nepotolită sete de răzbumare ce

¹ Dr. I. Lupaș: op cit, pag. 167,

tul să se ocupe cu partea materială, iar Biserica trebuie să aibă grijă de partea spirituală».

Formula e justă și o primesc și eu. Dar când căutăm să vedem cum o vrea P. C. Sa realizată practic, constatăm că Bisericii nu-i mai lasă aproape nici un rol. Astfel P. C. Sa cere ca Facultățile de teologie să rămână cu organizarea de acum, care nu dă Bisericii nici un drept. A se vedea Legea învățământului superior din 1932, în care nici odată nu e menționată ierarhia, sau Biserica în legătură cu Facultatea de teologie. Totul la Facultatea de teologie: numirea profesorilor, examenele, conduita profesorilor, stă în funcție de ministerul instrucțiunii, ca și la Facultatea de medicină b. o.

Păr. Popescu-Mălăești spune că nimeni n'a oprit pe ierarhi dela «cercetarea școalelor teologice». Dar nu-i suficient atâta. Ce folos că ierarhul e admis din politeță, să facă uneori câte o vizită la școală, dacă el n'are nici un drept la numirea profesorilor, la disciplinarea lor, la luarea de măsuri pentru îndreptarea unei școli? Că poate să reclame ministerului în caz că are vreo nemulțumire. Dar acest drept îl are orice particular. Biserica trebuie să-și reclame și afirme dreptul ce-i aparține exclusiv de a-și crește ea însăși preoții. Numai o Biserica lipsită de conștiința de sine a putut renunța la acest drept, cedându-l statului, iar ierarhii unei astfel de biserici consimțând să poată intra ca mosafiri în școlile care cresc pe viitorii preoți! Această situație e tot ce poate fi mai anormal și în contrazicere cu Biserica!

Păr. Popescu-Mălăești când spune că lasă Bisericii lăturea spirituală în conducerea învățământului teologic, înțelege ca Biserica să rămână într'un domeniu ireal din care nu poate exercita nici o influență serioasă asupra școlii. Adece Biserica să aștepte până când vre-un profesor va călca un paragraf dogmatic, devenind eretic notoriu, ca abia atunci — și și atunci cu câtă greutate — să aibă puțină unei intervenții eficiente. E prea puțin pentru Biserica. Ea nu are de supravegheat numai să nu se calce vreo dogmă, ci e chemarea ei să ia în mâna ei întreaga conducere efectivă a școlilor de creștere a clerului. Ea-și va îndeplini ușor această chemare numai dacă are dreptul să conducă direct școala, nu să se roage pentru orice lucru de minister. Linia între «spiritual» și «material» nu-i atât de ușor de tras. Și trebuie să ne ferim de-a trece și «spiritualul» în domeniul «materialului».

Colaborare între Biserica și stat există și în cazul când Biserica are un drept real la conducerea învățământului teologic. Orice catedră nou înființată, orice măsură mai însemnată se realizează numai cu prealabila încuviințare a ministerului. Dar și de altfel între Biserica noastră și stat există o strânsă colaborare. Prin urmare între toate organele și instituțiile bisericesti și cele ale statului. Dar această colaborare are loc între Biserica și stat luate ca două unități. Nu poate un organ al Bisericii sau al statului să colaboreze întreolaltă cu dela sine voință și putere, ci numai întrucât îndeplinesc un mandat al Bisericii sau al statului, privite cu mărime unitare. O școală teologică se întâlnește cu statul prin conducerea bisericască sau prin delegație din partea Bisericii, dar nu ca instituție de sine stătătoare. Altfel nu mai e nici o unitate în Biserica. În colaborarea dintre Biserica și stat pe un teren atât de strict bisericesc, e firesc ca inițiativa, conducerea și răspunderea întreagă să o aibă Biserica nu statul.

3. Părintele Popescu-Mălăești aduce în sprijinul tezei P. C. Sale și

câteva considerațiuni de ordin practic-social. Una din ele este că viitorul preot e bine să fie în timpul studiilor «alături de ceilalți studenți», formându-și pentru mai târziu pretinzi și colaboratori în slujba Bisericii. E ciudat că acest argument nu mai are nici o putere în ochii P. C. Sale atunci când respingem existența seminariilor tocmai prin faptul că izolează pe tânărul de început în cercul aceluia care vor fi aproape toți numai preoți, apărând mai târziu în societate fără pretinzi trainice din vrăsta fragedă a școlii secundare, fără punți de înțelegere, fără amintiri comune cu medicii, advocații, inginerii. Este unul din argumentele ce le avem în vedere când cerem să fie lăsat copilul să crească în liceu, la un loc cu viitorii intelectuali de toate categoriile. Dar de ce nu mai are acest argument valoare, aplicat la seminarii? E secretul Părintelui Popescu-Mălăești.

Și totuși argumentul aplicat la școala teologică superioară nu mai are atâta forță. Studentul e, oricum, închis în cercul specialității și al colegilor săi de Facultate. Rare legături mai are cu cei dela alte Facultăți. Cât timp ține studiul universitar tânărul se rețanșează în specialitatea sa, în problemele legate de ea; de abia după aceea, apare iarăși în complexul social, aducând societății serviciile pe cari i le permite pregătirea specială pe care o are.

Iar legăturile acestea, așa cum sunt ele, mai firave decât cele de pe băncile școlii secundare, le poate întreține cu studenții diferitelor Universități și un student teolog a cărui școală e condusă de Biserica. Studenții Academiei teologice din Cluj întrețin cu ceilalți studenți legături cari nu sunt cu nimic mai slabe decât cele pe cari le întrețin ceilalți studenți între ei. Parcă se sesizează tinerii în întălmirile lor de întrebarea: oare școala noastră e condusă de minister sau de Biserica?

O altă considerație de ordin social invocată de Păr. Popescu-Mălăești în favorul tezei P. C. Sale este aceea că preoții ortodocși sunt oameni căsătoriți, cu familie, deci mai legați de societate și ca atare trebuie educați în mijlocul societății nu în afară de ea, «în pădure sau mănăstire».

La aceasta răspundem mai întâi că nici un aderent al școlii teologice condusă de Biserica n'a susținut vreodată că viitorii preoți trebuie creșcuți «în pădure sau mănăstire» (deși, fie vorba în treacăt, un timp oarecare de retragere după terminarea școlii teologice, n'ar strica). Academiiile teologice din Ardeal ființează toate la orașe. Și în mijlocul societății. Sigur, cu orele convenite de reculegere în retragere, care nu strică viitorilor preoți, ci le dă o atitudine mai elevată când ies în societate. Dacă am continua argumentarea Păr. Popescu-Mălăești, ar trebui să zicem: deoarece preoții sunt căsătoriți și trăiesc în societate, nu mai trebuie să depindă de ierarhie, ci de guvern. Argumentul cu căsătoria nu poate fi utilizat ca armă împotriva unor principii fundamentale ale învățaturii și organizării Bisericii.

Și mai puțin serioasă este spaima Păr. Popescu-Mălăești că aducerea școlii teologice într'o mai strânsă dependență de Biserica ar înlesni «scoaterea Bisericii din statul ortodox... ca în principiile socialiste-comuniste». Nu faptul că are sub conducerea sa câteva școli teologice e în stare să împedecă statul să rupă legăturile cu Biserica atunci când mentalitatea cercurilor conducătoare se îndreaptă în această direcție. Ci forța unei opinii publice, trezită de o Biserica activă, sau de un curent sănătos de idei ce începe să domine spiritul veacului. Colaborarea Bisericii cu Statul e mai vie în viața de toate

zilele decât în cele câteva școli teologice, în cari la urma urmelor domnește o totală autonomie, Statul având doar ocazia să aproabe din când câte o hotărâre a conferinței profesorele. Dacă Statul va simți că se poate dispensa de colaborarea Bisericii în viața de toate zilele, nu-l va opri o slabă legătură birocratică dela realizarea planului său.

Ce să mai zicem apoi de afirmația Păr. Popescu-Mălăești că numai dependența școlilor teologice de Stat le poate ajuta să progreseze? «Prin puterea ce se dă statului în școlile bisericesti, tocmai schimbările politice apără de absolutism și totodată garantează și împinge aceste școli să se țină la nivelul progresului pe care îl face societatea în toate ramurile de activitate».

E de observat la aceasta că tot Păr. Popescu-Mălăești e potrivit organizării actuale a Bisericii pe motiv că introduce în corporațiile bisericesti elementul mirenesc alături de cel clerical. Aci P. C. Sa nu mai vrea să recunoască folosul pe care-l aduce «societatea», prin elementul mirenesc, în bunul mers al treburilor bisericesti. Și aci, oricum, elementul mirenesc, societatea, e încadrată între clerici, e prezidată de ierarhi, e sfințită oarecum de atmosfera bisericască în care e ridicată, înăbușându-se pornișii ei rele și aducând ca ofrandă Bisericii, numai priceperea, inspirațiile sănătoase, talentele ei. Pe când în forma legii de azi, în școala teologică se exercită puterea societății animată numai de voința ei, de inițiativile ei nefiltrate de o asistență, de un cadru bisericesc.

Dar indiferent de această contrazicere a Păr. Popescu-Mălăești, P. C. Sa vrea să prezinte școlile teologice conduse de Biserica ca izolate de viața socială. Ceeace nu-i adevărat. Mai întâi Biserica însași e în mijlocul societății; acționează asupra ei și se orientează în lucrarea ei după trebuințele sociale. Preoțimea dacă depinde de ierarhie și nu de minister, nu însemnează că nu e în societate. Apoi biserica noastră e îndrumată de corporații în cari intră reprezentanții întregii societăți și școlile Bisericii sunt conduse de aceste corporațiuni, în colaborare cu ierarhul. Iar dacă-i vorba de progresul care-l poate inspira societatea unei școli teologice, cu siguranță că aceste inspirații nu vin din birourile ministerului, ci din viața socială concretă de cari nu sunt străini profesorii de teologie, chiar dacă nu depind direct de minister, așa cum nu sunt străini preoții. Cu deosebire în predarea cuvântului dumnezeesc în studiul teologiei, nu poate veni din birourile unei instituții care nu se ocupă special cu aceste lucruri, ci din frământările și experiențele Bisericii, din felul cum se proiectează în conștiința ei problemele sociale, din acțiunea ei misionară, din ciocnirile de curente din sânul ei, dar nu de-a dreptul din minister.

Mai are un argument Păr. Popescu-Mălăești. Unul pe care făcea mai bine să nu-l scrie, ci să-l mărturisască numai confidențial. E cel care știm că e mai puternic și animează toată pasiunea P. C. Sale. E teama de despotismul ierarhilor. P. C. Sa știe că nefiind în nici o dependență de ierarhi, profesorul pregător al preoților poate critica fără riscuri orice nu-i este pe plac la ierarhi. Dar ierarhul nu conduce în Biserica noastră despotic. El e încadrat de atâtea corporații. Să-și exercite aceste autoritatea ce le-o acordă legea. Pe lângă aceasta eu cred că e mai nobil și mai eroic să lupti pentru îndreptarea lucrurilor ce nu ți se par cum trebuie, luând asupra-ți toate riscurile. Spunându-ți cuvântul, fără publicitate demagogică, în fața celui ce greșește, fără reticențe. Și mai ales făcându-ți

tu toată datoria, în slujba pe care o ai, ca să fi spre pildă și spre muștrare cât mai multora.

În articolul de față m'am preocupat numai de demonstrarea unui principiu. La întrebarea ce școli teologice, din cele actuale, agreez: Facultăți de teologie, Academii, sau Seminarii, nu găsesc de trebuință să dau un răspuns prea exclusiv. Rămână după mine, în ființă toate trei categoriile, dar un lucru e necesar: legătura mai strânsă a Facultăților și a Seminariilor cu autoritatea conducătoare bisericască. În special, cred că Facultățile răspund unei nevoi reale: pregătirea clerului conducător. Pentru păstori de rând sunt excelente Academii, cu grija ce-o dau ele pastorației și vieții bisericesti concrete. Afară de aceea nu toți tinerii cari îmbrățișează misiunea preotească sunt înzestrați cu puteri intelectuale eminente pentru a avea pretenții la titluri înalte și la roluri de îndrumători ai Bisericii. De aceștia sunt destul de puțini. Două Facultăți pe țara întreagă ajung. Dar să fie aduse într'o mai strânsă legătură cu Biserica și să fie provăzute cu internate cari să încapă pe toți studenții lor. Chiar dacă n'ar fi aduse tocmai în aceeași dependență de Biserica în care se află Academiiile din Ardeal, totuși e de lipsă ca Biserica să aibă măcar un drept egal cu statul la numirea profesorilor, decanului, la proclamarea de licențiați și doctori, la modificarea programelor de învățământ, regulamentelor et. etc.

Cât privește Seminariile, deduc, din ceea ce scriu directorii și profesorii lor, că sunt într'o criză gravă care le va aduce în curând, inevitabil, la transformarea lor în licee confessionale după tipul celor câteva din Ardeal. Atât Păr. Popescu-Mălăești în articolul de care ne ocupăm, cât mai ales Păr. Olimp Căciulă, directorul seminarului Nifon, ca și alții, scriu că Seminariile nu mai pot fi considerate numai ca școli pregătitoare de preoți, atât din motivul că e crud să predestinezi copii fragezi la o misiune pentru care nu vor simți poate nici o chemare, cât și pentru că astăzi seminariștii nu mai găsesc locuri de preoți decât foarte puțini. Seminariile trebuie să devină școli cari să pregătească pe tineri pentru a apuca pe toate căile profesiunilor intelectuale. Dar în fața acestei necesități, Păr. Olimp Căciulă constată («Criza învățământului seminarial», ziarul «Curentul» din 11 Ianuar 1935) că programa actuală a Seminariilor e nesatisfăcătoare. Sunt prea multe materii teologice și prea puține din celelalte, așa încât absolventul dacă nu se poate face preot, rămâne un neadaptat al vieții. Trebuiesc deci reduse materiile teologice. «Tinerii seminariști, cărora li se dă o educație sufletească deosebită, exclusiv în vederea frumoasei și nobilei misiuni preoțesti, se simt niște ființe hibride, niște oameni lipsiți de armătura sufletească pe care o cere viața aprigă de astăzi... Și atunci, aceste elemente, care au fost crescute exclusiv pentru preoție, terminând seminarul dar negăsindu-și loc în preoție... încep să-și macine încetul cu încetul idealurile înalte făurite pe băncile școlii și cu ele își macină sufletele etc. etc.». O tragedie grozavă se petrece cu aceste biete ființe. Și credem că nu e permis Păr. Popescu-Mălăești, sau altora, să o nescotească numai din aversiune pentru Academiiile teologice ardelene și din ambiția de a menține o instituție bună altădată, dar perimată azi.

Așadar reducerea orelor de teologie la seminarii. Apropierea lor în privința programului, de licee. Dar dacă nu se vor mai deosebi de licee decât printr'o oră-două de religie mai mult la săptămână, ce le va da caracterul confesional? Evident, condu-

